

Debatt

CURT BORGSTAM:

Gotlands försvar och förbindelser

I Svensk Tidskrift 10/76 skriver redaktör Stig Jonsson om Gotlandsfrågorna, om de fem fundamentala F, Förbindelserna, Företagsamheten, Folkmängden, Försvaret och Finansministern. Flera av dessa hänger intimt samman. Bland annat är försvaret nära förknippat med förbindelserna.

I fredstid sker omfattande sjötransporter till och från Gotland. År 1974 var sjötrafikens omfattning ca 2 miljoner ton. En betydande del av landets cementprodukter transporteras sjövägen från Gotland. I krig blir transportproblemet än mer accentuerat. Krigföring är i hög grad en fråga om transporter, som kan bli särskilt kritiska i ett fall som Gotland, där alla förbindelser går över havet.

Försvarspolitiskt sett är Gotlands läge utsatt, vilket väl illustreras av det starka intresse som främmande makter visar för ön och dess omgivande vatten. I konsekvens härmed anges Gotland i 1972 års försvarsbeslut som ett av våra strategiskt mest betydelsefulla områden. Såväl 1972 års försvarsbeslut som försvarsutredningens första delbetänkande inför 1977 års försvarsbeslut anger att "skydd skall kunna ges kustsjöfart och transporter till och från Gotland", men tillägger att "detta skydd bör lämnas av enheter som primärt avses för andra uppgifter".

Gotlands folkmängd, ca 55 000 personer, utgör inte tillräckligt underlag för de förband som vid mobilisering måste upprättas för öns försvar. Betydande antal värnpliktiga och annan militär personal med utrustning måste sålunda transporteras till Gotland i ett skärpt läge.

Stora mängder tung materiel måste överföras, och underhållet av förbanden med ammunition, proviant och andra förnödenheter kräver också tillförselkapacitet, särskilt efter det att fientligheter har inletts. Ytterligare kapacitet erfordras för permittent- och sjuktransporter. Mängden av gods och personal kan förutses bli så omfattande att

transporterna bara delvis kan ske luftvägen. Den helt övervägande delen måste gå till sjöss.

Vilka hot kan dessa transporter komma att utsättas för? Främst från attackflyg, robotbåtar och ubåtar. Flyg- och robototet blir aktuellt först sedan fientligheter inletts. Ubåtsanfall kan däremot insättas redan under uppladdningsskedet, då mycket betydelsefulla transporter pågår. Sänkning med torped från ubåt kan lätt camoufleras som tex inre explosion, sabotage eller liknande. Man kan erinra om sänkningen under kriget av "Hansa", där det länge förblev höljt i dunkel hur den gått till.

Vi måste därför räkna med stor risk för ubåtsanfall mot Gotlandstransporterna redan under ett "skymningsläge", innan krigshandlingar "officiellt" inletts. Allt beror således på vilket skydd som kan ges transporter-na av ubåtsjaktutrustade enheter.

I dag förfogar marinen över ett antal helikoptrar med sk "dipping sonar" för lokalisering av ubåtar. Vidare ett fåtal fregatter i form av över 30 år gamla f d jagare som försetts med ubåtsjaktutrustning (likaså numera rätt föråldrad). Slutligen de två Öland-jagarna, vilka klassificerats som fregatter, dock utan att ha fått motsvarande ubåtsjaktutrustning. Detta är våra fåtaliga och omoderna ubåtsjaktfartyg. När de gamla f d jagarna om några år har uttrangerats har marinen inga fartyg kvar för ubåtsjakt! Försvarsutredningen torde varit medveten härom. Därav formuleringen "skyddet bör lämnas av enheter som primärt avses för andra uppgifter".

Man kan fråga sig vilka dessa enheter är. Helikoptrarna har visserligen hydrofonutrustning för att söka efter ubåtar, men deras uthållighet och vapenlast är begränsad, och de kan därför svårigen ensamma verka effektivt mot en upptäckt ubåt. De är dessutom sårbara för flyg- och robotanfall. Möjligen har man räknat med att attackfartygen

(typ Spica och Norrköping) eller de nya patrullbåtarna ska kunna lämna sjöfartsskydd. Dessa har ett gott luftvärn och skulle också kunna verka mot anfallande robotbåtar om och när de kan förses med robotbestyckning. Däremot är deras möjligheter att upptäcka ubåtar eller avvärja utbåtsanfall praktiskt taget obefintliga. En angripare som vet att våra sjötransporter saknar ubåts-skydd sätter givetvis in just ubåtar för att anfälla transporterna, helst som det kan ske utan

risk för upptäckt eller egna förluster.

Våra ubåtsjaktresurser är i dag helt otillräckliga. Så länge detta starka behov inte fyllts, förblir försvarsutredningens formulering om sjöfartsskyddet föga mer än en tom fras, ett tröstens ord till en drucknande! För alla gotlänningar och för alla värnpliktiga med krigsplacering på Gotland borde det vara ett självklart trygghetskrav att sjötransporterna till och från den strategiskt viktiga ön kan ges ett rimligt skydd.